

Utter

Lutra lutra

EU-kod: 1355

Länk: Gemensam text (arternas namn och koder)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/arter/artergemensam.pdf#2

Biologi – ekologi

Länk: Gemensam text (biologi och ekologi)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/arter/artergemensam.pdf#4

Livsmiljö

Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder riklig tillgång på lättillgänglig föda året runt och som har tillgång till landområden där uttern kan vila ostört, föda upp ungar etc. Uttern är vintertid beroende av strömmande vatten som ger möjlighet till näringsfångst om sjöarna blir islagda.

Utterhonors hemområde omfattar ett område på cirka 28 kilometer strandlängd. Vuxna hanar har hemområden med en storlek av omkring 45 kilometer strandlängd. Hanarnas områden varierar i storlek beroende på områdets topografi, individuella egenskaper och närvaron av andra uttrar, speciellt andra hanar. Mellan könen kan hemområden överlappa och en hanes hemområde kan således omfatta en eller flera honors. Nya data indikerar att storleken på utterns hemområde kan vara dubbelt så stort i norra Sverige än som vad som är uppmätt i landets sydligare regioner.

Reproduktion och spridning

För ett livskraftigt bestånd av utter krävs stora områden med mer eller mindre sammanhängande vattensystem. I små vattensystem, som ligger isolerade, blir populationerna mycket sårbara eftersom utbytet av individer försvåras eller uteblir. Ungarna, vanligen 2-4, föds i gryt under senvåren och försommaren. Gryten är belägna i direkt anslutning till vatten. Den vanligaste parningstiden är under senvintern och dräktighetstiden är cirka två månader. Familjegruppen, dvs. hona med ungar, följs åt i knappt ett år och splittras i samband med brunsten på våren.

Uttern kan, då den uppsöker nytt revir eller partner, förflytta sig långa sträckor. Förmodligen sker förflyttningar på flera tiotals mil, även på land utan anknytning till vatten.

Övrigt

Utterns föda består mestadels av fisk som t.ex. lake, simpor och karpfiskar, men även groddjur, kräftor, större insekter, fåglar och mindre däggdjur kan ingå i dieten. Födovallet varierar mellan olika områden och även med årstiden. Sammansättningen av dieten återspeglar den tillgänglighet och förekomst av föda som finns i det område där uttern jagar. En vuxen utter konsumerar cirka 1-1,5 kilo fisk per dag. I Syd- och Mellansverige finns idag uttern företrädesvis i eutrofa vatten med täta bestånd av bl.a. vitfisk. Det beror på att miljögiftsbelastningen av fettlösliga ämnen är lägre i eutrofa sjöar jämfört med oligotrofa sjöar.

Status

Länk: Gemensam text (status)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/arter/artergemensam.pdf#6

Status och internationellt ansvar

- Sveriges rödlista 2010: Arten är klassad som Sårbar (VU).

Rapporterad nationell bevarandestatus 2007

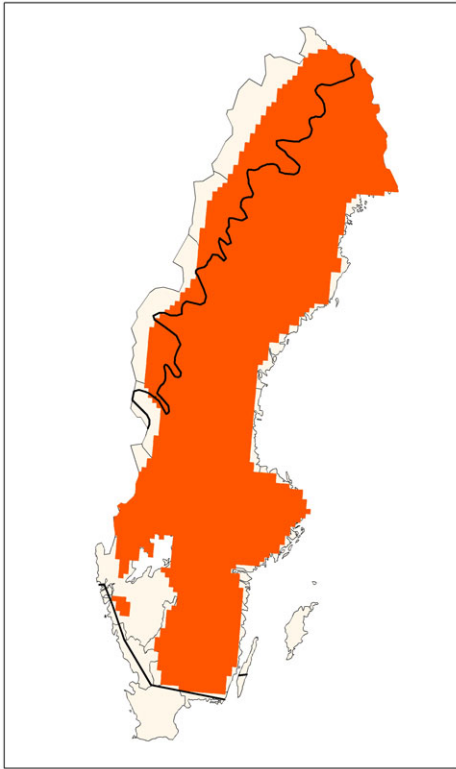
Rapporterat 2007	Reg. A	Reg. B	Reg. K	Totalt
Natura 2000-områden				
Utpekade för arten (antal)	17 (+18)	70	0 (+2)	107
Utbredning				
Aktuellt värde (km ²)	50 165	298 577	^a	348 742
Referensvärde (km ²)	50 165	361 968	^a	412 133
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Dålig		
Bedömning trend	Stabil	Förbättring		
Population				
Aktuellt värde (enhet ¹)	40 - 60	300 - 500	^a	340 - 560
Referensvärde (enhet ¹)	45	1 300	^a	1 345
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Dålig		
Bedömning trend	Stabil	Förbättring		
Artens livsmiljö				
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Otillräcklig		
Bedömning trend	Stabil	Förbättring		
Framtidsutsikt				
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Otillräcklig		
Bedömning trend	Stabil	Förbättring		
Samlad bedömning				
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Dålig		
Bedömning trend	Stabil	Förbättring		

¹ Enhet för artens population är antal ynglande honor.

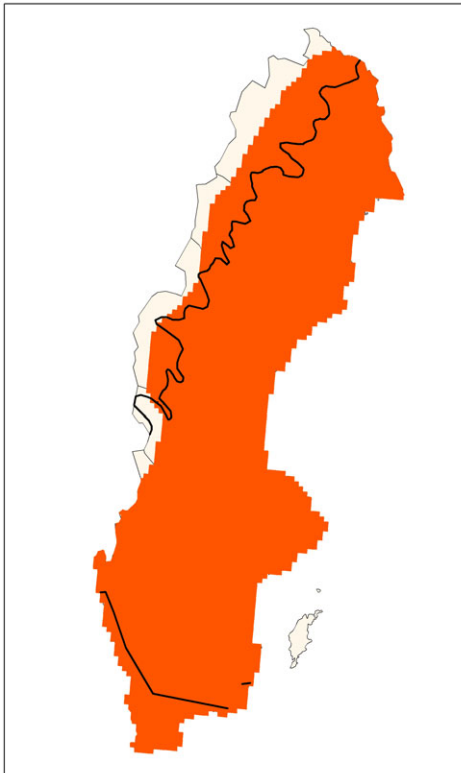
Kommentarer till rapporterade uppgifter

^a Sverige har inte rapporterat något för kontinental region eftersom arten inte finns upptagen på den svenska listan över arter som förekommer i den regionen. Nu finns arten även i kontinental region och ska adderas till den svenska listan för kontinental region och få referensvärden. Under 2008 uppskattades utbredningsområdet till 1 000 km² och populationen till 3. Artdatabanken gör 2010 bedömningen att tänkbara referensvärden skulle kunna vara 15 000 km² för utbredning och 80 för population. En bedömning 2010 för all aktuell status och trend för arten i kontinental region är dålig och förbättring.

Det gynnsamma utbredningsområdet inkluderar obesatta områden i Syd- och Mellansverige för boreal region.

Figur 1. Artens svenska utbredningsområde.

Figur 2. Gynnsamt utbredningsområde i Sverige.

Förutsättningar för bevarande

Länk: Gemensam text (förutsättningar för bevarande)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/arter/artergemensam.pdf#12

Hotbild

- Höga halter av PCB har tidigare orsakat drastiska nedgångar av utterbeståndet i Sverige. Situationen på miljögiftsidan har dock förbättrats och under den senaste tioårsperioden har detta bl.a. medfört ett generellt sett ökande bestånd och en spridning in i tidigare uttertomma områden.
- Reglering av vattendrag, utbyggnad av vattenfall och strömsträckor.
- Årligen skördar biltrafiken ett relativt stort antal uttrar vilket inte är försumbart med tanke på att det svenska beståndet fortfarande är relativt litet. För utterpopulationen som helhet är sannolikt inte trafiken ett av de allvarligaste hoten men lokalt, framför allt i delar av södra Sverige, kan trafiken vara en begränsande faktor.
- Drunkning i fasta fiskeredskap. Här kan man ta lärdom av Danmark som har arbetat en hel del med att göra vissa fiskeredskap som dränker uttrar ”uttersäkra”.
- Uttern verkar inte vara så störningskänslig som man kan tro. Det finns uttrar i t.ex. centrala Mora, Uppsala, Nyköping och Norrtälje. De är påfallande okänsliga för störningar som är konstanta eller regelbundna och som inte direkt är riktade mot vattenbiotopen, t.ex. bakgrundsbuller från en tätort eller jordbruksmaskiner. Däremot, vid en oregelbunden störning (t.ex. vid intensiv kanotpaddling vissa helger), visar uttrarna tecken på att bli störda.

Bevarandeåtgärder

- Gångse åtgärder för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus så att ingen försämringar för arten sker, (dvs att dess intressen respekteras i fysisk planering, tillståndsprövning, generell naturvårdshänsyn, förvaltning av skyddade områden, artskydd och uppföljning samt övervakning).
- Genomförandet av Åtgärdsprogram för uttrar.
- På många ställen vid korsningar mellan väg/vattendrag och där uttrar ofta korsar vägen har åtgärder genomförts så att djuren kan vandra längs vattendraget utan risk att bli påkörda.
- Myndigheterna gör regelbundet kontrollera och åtgärder mot utsläpp av miljöfarliga ämnen. En grupp av ämnen som kräver extra uppmärksamhet är organiska bromföreningar som t.ex. polybromerade difenyletrar (PBDE), ofta använt som flamskyddsmedel.

Regelverk

Länk: Gemensam text (regelverk)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/arter/artergemensam.pdf#16

- Arten ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 2 och den är inte en prioriterad art där.
- Arten kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet. Den ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 4 och betecknas med N i artskyddsförordningens bilaga 1.
- Vilt levande exemplar av arten är fredade enligt 2 och 4 stycket 4§ Artskyddsförordningen (2007:845) vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt störa arten eller avsiktligt förstöra eller skada bo- och viloplatser.
- Enligt 3§ Jaktlagen får arten inte fångas eller dödas om det inte uttryckligen är tillåtet vid jakt enligt andra delar av jaktlagstiftningen. När viltet är fredat gäller det även dess bon.
- Vilt levande exemplar av arten omfattas av 23§ Artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att förvara och transportera arten.

Bevarandemål och uppföljning

Länk: Gemensam text (bevarandemål och uppföljning)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/arter/artergemensam.pdf#24

Förslag till mål (inte fastställda)

Mål – utbredning & förekomst	Nivå	Metod	Mått	Frekvens
Utbredningsområdet för utterska vara minst 50 156 km ² i alpin region.	Biogeografisk	Geografisk analys enl. EU:s metodik för artikel 17-rapporter.	Antal km ²	Vart 6:e år
Utbredningsområdet för utterska ZZ ska vara minst 361 968 km ² i boreal region.	Biogeografisk	Geografisk analys enl. EU:s metodik för artikel 17-rapporter.	Antal km ²	Vart 6:e år
Utbredningsområdet för utterska ZZ ska vara minst XX ^a km ² i kontinental region.	Biogeografisk	Geografisk analys enl. EU:s metodik för artikel 17-rapporter.	Antal km ²	Vart 6:e år
Utterska ska förekomma i hela Sverige utom på Gotland.	Nationell	Geografisk analys enl. EU:s metodik för artikel 17-rapporter.	Utbredning på karta.	Vart 6:e år

NATURVÅRDSVERKET
VÄGLEDNING FÖR ARTER - 2011

<i>Mål – population</i>	<i>Nivå</i>	<i>Metod</i>	<i>Mått</i>	<i>Frekvens</i>
Det ska finnas minst XX individer av utter i alpin region.	Biogeo- grafisk	Vinterinventering av utter.	Antal individer	Vart 3:e år
Det ska finnas minst XX individer av utter i boreal region.	Biogeo- grafisk	Vinterinventering av utter.	Antal individer	Vart 3:e år
Det ska finnas minst XX ^a individer av utter i kontinental region.	Biogeo- grafisk	Vinterinventering av utter.	Antal individer	Vart 3:e år
Det ska finnas minst 45 ynglande honor av utter i alpin region.	Biogeo- grafisk	Vinterinventering av utter.	Antal ynglande honor.	Vart 3:e år, några ställen varje år
Det ska finnas minst 1 300 ynglande honor av utter i boreal region.	Biogeo- grafisk	Vinterinventering av utter.	Antal ynglande honor.	Vart 3:e år, några ställen varje år
Det ska finnas minst XX ^a ynglande honor av utter i kontinental region.	Biogeo- grafisk	Vinterinventering av utter.	Antal ynglande honor.	Vart 3:e år, några ställen varje år
Det ska finnas minst XX ynglande honor av utter på lokalen YY.	Lokal	Vinterinventering av utter.	Antal ynglande honor.	Vart 3:e år, några ställen varje år

<i>Mål – livsmiljö</i>	<i>Nivå</i>	<i>Metod</i>	<i>Mått</i>	<i>Frekvens</i>
Vattenområde med lämplig livsmiljö för utter ska minst uppfylla kraven för God ekologisk status i artens gynnsamma utbredningsområde / området YY.	Nationell / Område	Enligt förordning om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (2004:660).	Antal av resp. statusklass	Vart 6:e år
Det ska finnas minst XX km lämplig livsmiljö (strömmande eller forsande vattendrag med goda öringmiljöer) för utter i artens gynnsamma utbredningsområde / området YY.	Nationell / Område	Biotopkartering vattendrag.	Längd i km	Vart 6:e år

Kommentarer

^a Målet definieras med antal när referensvärde för arten har angetts. Se kommentar inklusive förslag till referensvärde under tabell för nationell bevarandestatus 2007.

Minimnivån för uppföljning i skyddade områden är uppföljning av förekomst i minst 50% av områdena vart 6:e år.

Litteratur och kontaktuppgifter

Länk: Gemensam text (litteratur och kontaktuppgifter)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/arter/artergemensam.pdf#30

Artvis litteratur

Andersson, A. 1994. Vinterspårning av utter i Råneälven 1992/1993. Umeå universitet.

Aronson, Å. 1993. Utterinventering i delar av Norrbottens län vintern 1992/1993. Naturskyddsföreningen, rapport nr 9697.

Aronson, Å. 1994. Utterinventering I delar av Norrbottens län vintern 1993/1994. Naturskyddsföreningen, rapport nr 9759.

Aronson, Å. 1996. Inventering av utter i Norrbotten vintrarna 1992/1993–1994/1995. Naturskyddsföreningen.

Bisther, M. 2000. Utterinventering i Östergötland 1999–2000. Länsstyrelsen i Östergötlands län, rapport 2000:1.

Bisther, M. 2000. Utter i Sydöstra Sverige – inventering 2000. Rapport 2000. Föreningen Rädda Uttern i Småland.

Bisther, M. 2005. Inventering av utter i delar av Västmanlands län. Länsstyrelsen i Västmanlands län, rapport.

Bisther, M. 2005. Återinventering av utter i Södermanlands län. Manus. Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Bisther, M. 2005. Kustinventering av utter. Manus. Länsstyrelsen i Kalmar län.

Bisther, M. 2005d. En utvärdering av behovet av utteranpassade faunapassager utmed Pite älvs avrinningssystem. Rapport Vägverket Region Norr.

Bisther, M. m.fl. 2007. Artfaktablad Utter. I: Tjernberg, M. & Svensson, M. (red.). Artfakta. Rödlistade ryggradsdjur i Sverige. ArtDatabanken, Uppsala.

Bisther, M. & Norrgrann, O. 2005. Uttern i Västernorrland – resultat från inventeringar 1989/90 och 2002/03. Manus. Länsstyrelsen i Västernorrlands län.

Björvall, A. & Lindström, D. 1991. Vinterns däggdjur och fåglar i fjällvärlden – en tioårig Skoterinventering i Norrbotten ovan odlingsgränsen. Naturvårdsverket. Rapport 3919, 56–58.

Erlinge, S. 1967. Food habits of the fish-otter, *Lutra lutra* L., in South Swedish habitats. *Viltrevy* 4: 371–443.

Erlinge, S. 1967. Home range of the otter *Lutra lutra* L., in Southern Sweden. *Oikos* 18: 186–209.

Erlinge, S. 1968. Territoriality of the otter *Lutra lutra* L.. *Oikos* 19: 81–98.

Erlinge, S. 1969. Food habits of the otter *Lutra lutra* L. and the mink *Mustela vison* Schreber, in a trout water in Southern Sweden. *Oikos* 20: 1–7.

Erlinge, S. 1971. The situation of the otter population in Sweden. *Viltrevy* 8: 379–397.

Forsberg, I. 1996. Utter i Lycksele. Spillningsinventering 1994, vinterspårning 1995. Miljökontorets Rapport 1996 nr. 2.

Granström, P. 1998. Uttern i Gävleborg, tio år senare. Länsstyrelsen i Gävleborg, rapport 1998:11

Grogan, A., Philcox, C. & Macdonald, D. 2001. Nature conservation and roads: advice in relation to otters. Wildlife Conservation Research Unit. University of Oxford.

Gustafsson, A. 1993–96. Utterinventering i Vimmerby 1993–96. Rädda Uttern i Småland. (Inventeringsrapport).

Hammar, G. 1996. Inventering av utter (*Lutra lutra*) i Uppland 1995. Delrapport från projekt Rädda Uttern i Uppland, Norrtälje Naturvårdsfond, rapport 1996:3.

Hammar, G. 1999. Effektiviteten hos olika faunapassager avsedda för utter (*Lutra lutra*). Norrtälje Naturvårdsfond, rapport 1999:1

Holmström, K., Järnberg, U., & Bignert, A. 2005. Temporal Trends of PFOS and PFOA in Guillemot Eggs from the Baltic Sea, 1968–2003. *Environ Sci Technol.* 39(1)

Idman, E. & Roos, A. 2003. The Role of Mercury in the Decline of the Otter population in Sweden. A Time Trend Analysis of Mercury in Otters from 1970-2002. Abstract till IOFS utterkonferens på Isle of Skye, 1-5/2, 2003.

Isakson, E. & Norrgrann, O. 1990. Vinterinventering av utter i södra delen av Västernorrlands län i januari 1990. Stencil. Länsstyrelsen i Västernorrlands län.

Kihlström, J. E., Olsson, M., Jensen, S., Johansson, Å., Ahlbom, J. & Bergman, Å. 1992. Effects of PCB and different fractions of PCB on the reproduction of the mink (*Mustela vison*). I: Seals and seal protection. *Ambio* 21(8): 563–569.

Larsson, K. 1993. Inventering av utter (*lutra lutra*) i östra Uppland 1987–1993. Rapport. Uppsala universitet, Zoologiska institutionen, Uppsala.

Larsson, P. 1999. Beståndsövervakning av utter i norra delen av Klarälven. Rapport nr 1.

Lindholm, C. & Hansson, K. 1986. Inventering av utter i Ammerån, Jämtlands län vårvintern 1986. Praktikarbete på fritidsledarlinjen, Birka folkhögsskola, Ås.

Lindström, K. & Martinsson, A. 2002. Inventering av konfliktpunkter mellan groddjur och vägar respektive uttrar och vägar i Regionen Mälardalen. Rapport 2002:167, ISSN 1401-9612.

Lönn, B. 2002. Utter en barmarksinventering i norra delen av Västra Götalands län år 2001. Länsstyrelsen i Västra Götaland, Rapport 2002:3.

Macdonald, S.M. & Mason, C.F. 1992. Status and conservation needs of the otter (*Lutra lutra*) in the Western Palaearctic. Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats. Standing Committee, Strasbourg, 2 July 1992.

Madsen, A.B. 1989. Bevar odderen – En håndbog i odderbeskyttelse. Miljöministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, Danmark 1–40.

Madsen, A.B. 1996. Otter *Lutra lutra* mortality in relation to traffic, and experience with newly established fauna passages at existing road bridges. *Lutra* vol. 3; 76–90.

Mortensen, P. & Olsson, M. 1992. Utterinventering i Småland 1991. Rapport. Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm.

Mortensen, P. & Mohlin, K. 1993. Utterinventering i Småland 1992. Rapport. Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm och Skogsvårdsstyrelsen, Eksjö.

Norrgrann, O. 2004. Vandringshinder och farliga faunapassager vid vattendrag och hårt trafikerade vägar. Rapport Länsstyrelsen i Västernorrlands län och Vägverket Region Mitt.

- Olsson, M. & Sandegren, F. 1983. The otter situation in Sweden and the Småland-Södermanland otter surveys of 1983. I: Proc. from the 3rd International Ottersymposium, Strasbourg, November 24–27, 1983.
- Olsson, M. & Sandegren, F. 1983. Is PCB partly responsible for the decline of the otter in Europe? I: Proc. from the 3rd International Ottersymposium, Strasbourg, November 24–27, 1983.
- Olsson, M. & Sandegren, F. 1986. Projekt Utter. Fauna och Flora 81: 157–159.
- Olsson, M. & Sandegren, F. 1991. Is PCB partly responsible for the decline of the otter in Europe? I: Reuther, C. & Röchert, R. (red.): Proceedings of the V. International otter colloquium. Habitat 6:223–227, Hankensbüttel.
- Olsson, M. & Sandegren, F. 1993. Lär känna uttern. En artmonografi från Svenska Jägareförbundet. Nr 17.
- Olsson, M., Sandegren, F. & Rosendal, E. 1984. Utterinventering i Ljusnans och Dalälvens avrinningsområden. Viltnytt 27: 51-56.
- Olsson, M., Sandegren, F. & Sjöåsen, T. 1987. Utterinventering i Norrland 1986–87. Rapport. Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm och Svenska Jägareförbundet, Uppsala.
- Ringfelter, L. 1978. Utterinventering i Jämtlands län 1978. Länsstyrelsen i Jämtlands län.
- Roos, A., Greyerz, E., Olsson, M. & Sandegren, F. 2001. The otter (*Lutra lutra*) in Sweden-population trends in relation to DDT and total PCB concentrations during 1968-99. Environmental Pollution 111: 457–469.
- Rynbäck, L., Groth, H. Johansson, L. & Svensson, S. 1994. Översiktlig spårinventering av utter i Kiruna kommun, feb.-apr. 1994. Kiruna Naturskyddsförening. Rapport 8, juni 1994.
- Råde, A. 1993. Förekomst av utter (*Lutra lutra*) i Sävarområdet, Västerbotten, aug.-okt. 1993. Examensarbete. Institutionen för Biologisk Grundutbildning, BIG; Umeå universitet.
- Sandegren, F. & Olsson, M. 1984. Varför minskar uttern? Svensk Jakt. Februari 1984: 86.
- Sjöåsen, T. 1996a. Survivorship of captive-bred and wild-caught reintroduced European otters *Lutra lutra* in Sweden. Biol.Conser. 76: 161–216.

Sjöåsen, T. 1996b. Utterinventering i Södermanland 1996. Rapport till Världsnaturfonden WWF. Zoologiska institutionen, Stockholms universitet. Stockholm.

Sjöåsen, T. 1997. Movements and establishment of reintroduced European otters (*Lutra lutra*). *J. Appl. Ecol.* 34: 1070–1080.

Sjöåsen, T. 1999. An otter re-stocking project in Sweden. *Re-Introduction News*. IUCN/SSC Re-introduction Specialist Group, 18: 18–20.

Sjöåsen, T., Ozolins, J., Greyerz, E. & Olsson, M. 1997. The otter (*Lutra lutra*) situation in northern Europe related to PCB and DDT levels. *Ambio* 26: 196–201.
Ståhl, P. 1994. Uttern i Gävleborg. Länsstyrelsen i Gävleborgs län. Rapport 1994: 3.

Taaström, HM. & Jacobsen, L. 1999. The diet of otters (*Lutra lutra*) in Danish freshwater habitats: comparisons of prey fish populations. *Journal of Zoology* 248: 1–13.

Länkar

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5614-X.pdf>

Kontaktuppgifter

Martin Tjernberg
martin.tjernberg@artdata.slu.se
018-67 22 84

ArtDatabanken
Bäcklösavägen 10
Box 7007
750 07 Uppsala